

KAZNENA ODGOVORNOST POJEDINCA PREMA MEĐUNARODNOM PRAVU

Tesker, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of
Sibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:450152>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

Petra Tesker

KAZNENA ODGOVORNOST POJEDINCA PREMA
MEĐUNARODNOM PRAVU

Završni rad

Šibenik, 2023.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

**KAZNENA ODGOVORNOST POJEDINCA PREMA
MEĐUNARODNOM PRAVU**

Završni rad

Kolegij: Uvod u međunarodno pravo

Mentor: dr.sc. Ljubo Runjić, prof. struč. stud.

Studentica: Petra Tesker

Matični broj studenta: 0018164307

Šibenik, lipanj, 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Petra Tesker, studentica Veleučilišta u Šibeniku, Stručnog prijediplomskog studija, Upravni studij, JMBAG 0018164307 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom potvrđujem da je moj završni rad na preddiplomskom/specijalističkom diplomskom stručnom studiju pod naslovom Kaznena odgovornost pojedinca prema međunarodno pravu isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 09.06.2023.

Studentica:

Petra Tesker

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Stručni prijediplomski studij

Upravni studij

**KAZNENA ODGOVORNOST POJEDINCA PREMA
MEĐUNARODNOM PRAVU**

PETRA TESKER

Jadrija IV/29, 22000 Šibenik, ptesker@vus.hr

Sažetak rada

Međunarodno kazneno pravo se bavi zločinima koji su vezani za međunarodnu zajednicu. Neka od djela koja je karakteriziraju kao međunarodni zločini su: genocid, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin i zločin agresije. Međunarodni zločini su definirani međunarodnim kaznim pravom, te se prema njima kažnjavaju počinitelji tih djela. Pojavom kodifikacija međunarodnih zločina, pokazala se potreba za osnivanjem prvih međunarodnih sudova. Prvi međunarodni sud bio je u Nürnbergu, a danas postoji Međunarodni kazneni sud, koji ima 123 članice.

Ključne riječi: međunarodno kazneno pravo, međunarodni zločini, međunarodni kazneni sudovi (31 stranica / 40 literaturni navod/ jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u : Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Mentor: Dr. sc. Ljubo Runjić, prof. struč. stud.

Rad je prihvaćen za obranu: 21. kolovoza 2023.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Professional Undergraduate Study

Study of administration

International responsibility of the individual under international law

Petra Tesker

Jadrija IV/29, 22000, Šibenik, ptesker@vus.hr

Summary

International criminal law deals with crimes that are related to the international community. Some of the acts that are characterized as international crimes are: genocide, crime against humanity, war crime and crime of aggression. International crimes are defined by international criminal law, and the preparators of these crimes are punished according to them. With the emergence of the codification of international crimes, the need for the establishment of the first international courts was demonstrated. The first international court was in Nürnberg, and today there is an International Criminal Court, which has 123 members.

Key words: international criminal law, international crimes, international criminal courts

(31 pages / 40 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Šibenik

Supervisor: Dr. Sc. Ljubo Runjić, professor of applied sciences

Paper accepted: August 21st 2023

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Cilj rada.....	1
1.2. Metode rada.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. MEĐUNARODNO KAZNENO PRAVO U ŠIREM SMISLU.....	3
3. ZLOČINI PREMA MEĐUNARODNOM PRAVU.....	6
3.1. Genocid.....	6
3.2. Ratni zločin	8
3.3. Zločin protiv čovječnosti.....	9
3.4. Agresija.....	11
4. MEĐUNARODNA SUDBENA TIJELA.....	13
4.1.Međunarodna odgovornost njemačkoga cara.....	13
4.2. Međunarodni vojni sud u Nürnbergu.....	14
4.3. Međunarodni vojni sud za Daleki istok u Tokiju.....	15
4.4.Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju	16

4.5. Međunarodni kazneni sud za Ruandu.....	21
4.6. Međunarodni kazneni sud.....	23
5. SUDBENOST DOMAĆIH SUDOVA KOD KAŽNJAVANJA MEĐUNARODNIH ZLOČINA	28
6. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA.....	31

1. UVOD

1.1. Cilj rada

Međunarodno kazneno pravo je grana međunarodnog prava koja se bavi zločinima međunarodnog karaktera. Odnosi se na kršenje normi međunarodne zajednice koja uključuje: agresiju, genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine.

Međunarodno kazneno pravo obuhvaća međunarodne sporazume, nacionalne zakone i principe običajnog međunarodnog prava koji se odnose na kaznena djela. Bavi se i pitanjima nadležnosti i suradnje među državama.

Glavni cilj međunarodnog kaznenog prava je spriječiti takve zločine, te osigurati pravdu žrtvama. Također ima i preventivni karakter, kazne za takve zločine trebaju djelovati kao odvraćajući faktor za potencijalne počinitelje.

Stoga tema ovog je završnog rada kaznena odgovornost pojedinca prema međunarodnom pravu. Cilj ovog rada je objasniti na koji način se krše norme međunarodne zajednice, koja su to sudbena tijela koja se bave međunarodnim kaznenim pravom i koja je svrha domaćih sudova kod kažnjavanja međunarodnih zločina.

1.2. Metode rada

Pri pisanju završnog rada korištene su znanstvene metode: *induktivna i deduktivna metoda, metoda analize i sinteze.*

1.3. Struktura rada

Ovaj završni rad se sastoji od šest poglavlja. **Uvod** definira cilj, metode i strukturu završnog rada. Poglavlje **Međunarodno kazneno pravo u širem smislu** objašnjava pojam međunarodnog kaznenog prava i principe kojima se uređuje nadležnost i suđenje pojedincima za međunarodna kaznena djela. Sljedeće poglavlje **Zločini prema međunarodnom pravu** pojašnjavaju pojmove: **genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina i agresije.** **Međunarodna kaznena tijela** su poglavlje koje objašnjava koji sve sudovi sudili u povijesti ili i danas sude u međunarodnoj zajednici. Prvi sud je bio Međunarodni sud za odgovornost njemčkog cara, nakon Međunarodni vojni sudovi u Nürnbergu i Tokiju, zatim Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju, Međunarodni kazneni sud za Ruandu i „najmlađi“ Međunarodni kazneni sud. Poglavlje **Sudbenost domaćih sudova kod kažnjavanja**

međunarodnih zločina pojašnjava kako nacionalni zakoni i sudstvo mogu regulirati zločine koji se odnose na međunarodno pravo. **Zaključak** iznosi završne tvrdnje rada.

2. MEĐUNARODNO KAZNENO PRAVO U ŠIREM SMISLU

U širemu smislu danas međunarodno kazneno pravo ima u vidu sva kaznena djela koja države mogu propisati u svojim kaznenim propisima za slučajeve kada ta djela imaju neke prekogranične učinke. To se danas najviše očituje kod tzv. transnacionalnih kaznenih djela poput sudjelovanja u organiziranim zločinačkim grupama, pranja novca, korupcije, trgovine drogom, trgovine osobama (napose ženama i djecom), krijumčarenja migranata, međunarodnoga terorizma i dr (Degan, 2011: 521.).

Iz suverenosti svake države proizlaze dva principa. Iz teritorijalne suverenosti proizlazi tzv. teritorijalni princip, a iz personalne suverenosti države nad njezinim građanima kada se nalaze u inozemstvu proizlazi princip aktivnoga personaliteta, koji je uvijek podložan onome prvom (Degan, 2011:521.).

Teritorijalni princip predviđen je kao osnovni u zakonima svih država. Temeljem toga principa, čak ako se radi o kaznenim djelima koja imaju učinke u dvjema ili više država, kazneno se pravosuđe u konkretnim slučajevima provodi na domaćemu državnom teritoriju. Kada god utvrde svoju nadležnost, domaći kazneni sudovi primjenjuju kazneno pravo samo svoje države, uključujući tu međunarodne ugovore kojih je njihova država stranka (Degan, 2011:521.).

Temeljem **principa aktivnoga personaliteta** svaka država ima pravo suditi svojim građanima i za kaznena djela koja počine u drugoj državi, ali ih nema pravo tamo uhititi. Država će pribjeći takvom suđenju ako je njezin građanin izbjegao pravdi države u kojoj je kazneno djelo počinio jer se time onemogućuje njegova nekažnjivost, a ona time posredno učvršćuje i vlastiti pravni poredak. S obzirom na to da mnoge države ne izručuju drugim državama svoje građane radi kaznenoga progona, primjenom načela aut dedere aut adjudicate (napose ako je ono predviđeno kao obveza u međunarodnim ugovorima), država je dužna takvu osobu podvrgnuti svome kaznenom postupku kad god ju iz bilo kojega razloga ne izruči nekoj drugoj državi. Ona će tada vršiti svoju sudbenost temeljem toga principa (Degan, 2011:521.).

Kod teritorijalne primjene nacionalnih kaznenih prava, države se proširuju i dalje od navedenih principa.

Temeljem realnoga ili zaštitnog principa sve su si države prisvojile nadležnost da sude strancima kada oni u inozemstvu počine osobito teška kaznena djela protiv njihovih životnih

interesa i nacionalne sigurnosti (npr. djela špijunaže, krivotvorenja nacionalne monete i znakova za vrijednost, zločine protiv diplomatskih i konzularnih predstavnika i si) (Degan, 2011:522.).

Uz to, temeljem **principa pasivnoga personaliteta** neke države protežu svoju kaznenu sudbenost i na strance kada oni u inozemstvu počine kaznena djela protiv njihovih državljana, a za to tamo ne budu primjereno kažnjeni (Degan, 2011:522.).

Kod primjene gore navedenih principa, osumnjičene osobe ne smiju biti uhićene u inozemstvu. Moguće im je suditi samo ako su zatečene i uhićene na području te zemlje ili ako ih truga država izruči. To su iznimni slučajevi zbog političkog karaktera tih događaja.

Na **temelju principa zastupničke sudbenosti** jedna država može delegirati svoju vlast drugoj državi (ako ova na to pristane) za kažnjavanje bilo lakših prometnih i sličnih delikata počinjenih od stranaca na njezinu području bilo transnacionalnih, organiziranih kaznenih djela teške naravi počinjenih na području više država. Tada će biti u interesu svih teritorijalnih država da se za takvo djelo u njegovoj cjelini sudi samo u jednoj od njih (Degan, 2011:522.).

Napokon, neke države u svojim kaznenim zakonima predviđaju i **princip univerzaliteta**, ili on može biti predviđen kao njihova ugovorna obveza. Taj se princip po pravilu odnosi samo na kažnjavanje najtežih međunarodnih zločina kako njihovi počinitelji ne bi ostali nekažnjeni. Ako se stranac osumnjičen za takve međunarodne zločine zatekne u državi, njega se primjenom toga principa može uhititi i suditi mu iako je zločin počinio u inozemstvu, a građani te države nisu bili njegove žrtve. Princip univerzaliteta supsidijaran je onomu teritorijalnom. Država se u kažnjavanju tu supstituira međunarodnoj zajednici, napose ako zbog građanskoga sukoba i drugih nemira sudstvo u državi izvršenja zločina ne djeluje ispravno ili ako za njegovo kažnjavanje nije predviđena nadležnost ni jednoga međunarodnoga kaznenog sudišta. Ali ako sve to nije slučaj, okrivljenika bi trebalo izručiti državi u kojoj je zločin počinio (Degan, 2011:522.).

Države, nadalje, uzajamno surađujući sklapaju sporazume o međunarodnoj suradnji svojih policijskih i sudbenih organa kako bi suzbijale sva kaznena djela čije posljedice prelaze njihove granice. Ta se suradnja danas obavlja putem Interpola, a ona uz to obuhvaća malu međunarodnu kaznenopravnu pomoć (poduzimanje radnji kaznenoga postupka na temelju molbe inozemnoga suda), prijenos kaznenoga postupka jedne države drugoj temeljem

principa zastupničke sudbenosti, priznanje i izvršenje strane kaznene presude te izručenje (ekstradiciju) (Degan, 2011:522.).

U sprječavanju kaznenih djela s mogućim prekograničnimučincima države sklapaju konvencije kojima takva djela po svojim zakonima predviđaju kao kaznena. U današnje vrijeme je najznačajnija: Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece koja je potpisana u Palermu 2000. godine, a u hrvatski zakon je uvedena 2002. godine.

3. ZLOČIN PREMA MEĐUNARODNOM PRAVU

Prema *Andrassy i sur.* (2010: 416.) sve do sredine 20. stoljeća nije u međunarodnom pravu bio poznat pojam međunarodnog zločina. Čovjek pojedinac odgovarao je za svoja protupravna djela po zakonodavstvu države i pred državnim sudovima.

V:Đ Degan (2011:523) tvrdi da za razliku od širokoga kruga tzv. „običnih kaznenih djela“, zločini prema općemu međunarodnom pravu imaju tri aspekta. Prvi aspekt čini odgovornost države za njihovo počinjenje. Ta odgovornost nije kaznene naravi, ali pripada u „pojačanu“ odgovornost za „teška kršenja obveza koje proizlaze iz imperativnih normi općega međunarodnog prava“ koja su njima obuhvaćena.

V:Đ Degan (2011:523) također navodi kada se radi o osobnoj kaznenoj odgovornosti pojedinca počinitelja, bilo u svojstvu naredbodavca bilo izvršitelja, može postojati pravna obveza njegova procesuiranja pred sudom neke države. Ali ti zločini mogu biti u nadležnosti i međunarodnih kaznenih sudišta.

Pojedinac kod počinjenja međunarodnih zločina može biti agent svoje države, a u takvim slučajevima je uvijek angažirana međunarodna odgovornost države za koju pojedinac-počinitelj djeluje. U manjem broju međunarodnih zločina pojedinac ih obavlja u vlastitom interesu, za osobnu korist, a ne kao agent države. To su kaznena djela piratstva, ropstva ili nezakonitog prometa opojnim sredstvima. Najteži međunarodni zločini koje pojedinac ili skupina pojedinaca mogu počinuti u vlastitom svojstvu, u svojstvu agenata države ili ustaničke vlasti su zločini genocida i zločin protiv čovječnosti. Zločini koje pojedinac može počinuti samo kao agent države su zločini agresije i drugi teški zločini koji krše Ženevsku konvenciju iz 1949.

3.1 Genocid

U malobrojnu skupinu međunarodnih zločina spada genocid, a svoju pravnu regulaciju je dobio tek nakon završetka Drugog svjetskog rata kao odgovor na zločine iz tog perioda. Francuski filozof Jean Paul Sartre smatra da je genocid „star koliko i cijelo čovječanstvo“ (Schabas, 2000:2). Najvažniji element genocida je subjektivni element, a to znači da bi se neko kazneno djelo smatralo genocidom potrebna je genocidna namjera, to jest voljni element. 1946. godine opća skupština UN-a je donijela Rezoluciju (A/RES/96 (I)) kojom proglašava genocid međunarodnim zločinom i pojašnjava da „nijekanje prava na postojanje

cijelim ljudskim skupinama kao što je ubojstvo nijekanje prava na život pojedinom ljudskog biću.“¹

U Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine definira se pojam genocida kao samostalnog zločina i izdvaja ga se od pojma zločina protiv čovječnosti. Članak II. Konvencije kaže da se genocidom smatra „bilo koje od navedenih djela učinjenih s namjerom potpunog ili djelomičnog uništenja jedne nacionalne, etničke, rasne ili vjerske skupine kao takve: a) ubojstvo članova skupine; b) teška povreda fizičkog ili duševnog integriteta članova skupine; c) namjerno podvrgavanje skupine takvim životnim uvjetima koji bi trebali dovesti do njenog potpunog ili djelomičnog uništenja; d) nametanje takvih mjera kojima se želi spriječiti rađanje u okviru skupine; e) prisilno premještanje djece iz jedne skupine u drugu.“² Nastavno u članku III. navodi se da se uz čin genocida kažnjava i: poticanje na genocid, planiranje genocida, pokušaj izvršenja i sudjelovanje u genocidu. Po članku VI. Konvencije države potpisnice se obavezuju optuženika progoniti pred nadležnim sudom države u kojoj je genocid počinjen, pred međunarodnim sudom ako bi se takav osnovao, dok članak IX. propisuje kažnjavanje pojedinca, državnog funkcionera ili upravitelja države, te se i država sama sankcionira pred Međunarodnim sudom.

Slučaj Srebrenice je najpoznatiji primjer genocida s ovih područja. Na temelju Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida Bosna i Hercegovina je 1993. godine podnijela zahtjev Međunarodnom sudu protiv Savezne Republike Jugoslavije, kasnije Srbije i Crne Gore, odnosno Republike Srbije, da se utvrdi počinjenje genocida nad bosanskim muslimanima. Međunarodni kazneni sud je donio presudu 2007. godine u kojoj navodi da se genocid zaista dogodio, ali da ne postoji odgovornost Republike Srbije („The Court finds that Serbia has not committed/conspired to commit/been complicity in genocide through its organs or persons whose acts engage its responsibility under customary international law...“).³

1999. godine je Republika Hrvatska po uzoru na Bosnu i Hercegovinu također pokrenula postupak protiv Republike Srbije radi utvrđenja zločina genocida na teritoriju Republike Hrvatske, međutim 2015. godine Međunarodni sud je odbio taj zahtjev. Sud navodi da postoji subjektivni element genocida, ali ne i genocidna namjera („The acts constituting the actus reus of genocide within the meaning of Article II (a) and (b) of the Convention were not

¹Internet: [ODS HOME PAGE \(un.org\)](https://www.un.org/odhpn/pubs/ods/homepage.html)

²Internet: https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/konvencija_o_sprecavanju_i_ka_znjavanju_zlocina_genocida.pdf

³ Internet: [091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf \(icj-cij.org\)](https://www.ictj.org/gov/hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf)

committed with the specific intent required for them to be characterized as acts of genocide.“⁴).

Kada govorimo o genocidu često se miješa i pojam etničkog čišćenja. No, što je zapravo etničko čišćenje? Prema Munivrana Vajda (2011:1927) pojam etičkog čišćenja se opisuje kao postizanje etničke homogenosti određenog područja, uporabom sile ili zastrašivanjem, s ciljem da se osobe koje pripadaju određenim skupinama uklone s tog područja. Nadalje, Munivrana Vajda (2011:1927) navodi metode etničkog čišćenja, a to su: deportacija i prisilno premještanje i raseljavanje, ubojstva, mučenje, silovanje i drugi oblici spolnog zlostavljanja, ali i općenitije, uporaba sile i zastrašivanja.

3.2. Ratni zločin

Sljedeći na redu zločin po Statutu Međunarodnog kaznenog suda je ratni zločin. Ratni zločin je zapravo kršenje međunarodnog ratnog, odnosno humanitarnog prava. Njegova pravna kodifikacija se nalazi u Rimskom Statutu (A/CONF.183/9) donesenom 1998 godine. Po članku 8. Statuta ratni zločin je: a) teške povrede Ženevske konvencije iz 1949. godine kao što su: 1. namjerno ubijanje; 2. mučenje ili nečovječno postupanje, uključujući biološke eksperimente; 3. namjerno nanošenje teške patnje ili ozbiljne ozljede tijela ili zdravlja; 4. opsežno uništavanje i prisvajanje imovine koje nije opravdano vojnom potrebom te je provedeno bezobzirno i nezakonito; 5. prisiljavanje ratnog zarobljenika ili druge zaštićene osobe da sudjeluje u snagama neprijateljskih sila; 6. namjerno lišavanje ratnog zarobljenika ili druge zaštićene osobe prava na pravično i redovno suđenje; 7. nezakonito deportiranje ili premještanje ili nezakonito zatvaranje; 8. uzimanje talaca; b) ostale teške povrede zakona koje se primjenjuju u oružanim sukobima: 1. namjerno usmjeravanje napada protiv civilnog stanovništva kao takvog ili protiv civilnog pojedinca koji ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima; 2. namjerno usmjeravanje napada na civilne objekte, odnosno objekte koji nisu vojni ciljevi; 3. namjerno usmjeravanje napada na osoblje, instalacije, materijal, jedinice ili vozila koji su uključeni u humanitarnu pomoć ili mirovnu misiju u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda, sve dok imaju pravo na zaštitu koja se daje civilnom stanovništvu ili civilnim objektima prema međunarodnom pravu oružanih sukoba; 4. namjerno pokretanje napada sa spoznajom da će takav napad uzrokovati usputan gubitak života ili ozljedu civila ili štetu na civilnim objektima ili široko rasprostranjena, dugotrajna i teška oštećenja prirodnog okoliša koja bi bila očito prekomjerna u odnosu na konkretnu i očekivanu izravnu vojnu

⁴Internet: [118-20150203-JUD-01-00-EN.pdf \(icj-cij.org\)](https://www.icj-cij.org/doc/118-20150203-JUD-01-00-EN.pdf)

prednost; 5. napad ili bombardiranje, bilo kojim sredstvima, gradova, sela, naselja te zgrada koji su nebranjani i koji nisu vojni ciljevi; 6. ubijanje ili ranjavanje borca koji se, položivši oružje ili nemajući više sredstava obrane, prema nahodjenju predao...⁵

Po gore navedenom se vidi da Rimski statut detaljno opisuje ratne zločine koji danas pripadaju Međunarodnom kaznenom sudu (eng. Internacional criminal court, ICC). Ratni zločini su prvi put sankcionirani procesima u Nürnbergu (Međunarodni kazneni sud u Nürnbergu) i Tokiju (Međunarodni kazneni sud za daleki isto u Tokiju), a uz ova dva navedena postojao je i Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju i za Ruandu (Međunarodni kazneni sud za Ruandu).

Po statutu Međunarodnog kaznenog suda, za ratni zločin se sudi samo pojedincima, jer sud nije nadležan suditi državama. Članak 28. statuta navodi da se vojnom zapovjedniku, odnosno drugom nadređenom sudi, to jest on odgovara za zločine koji su počinili njegovi podređeni.

3.3. Zločin protiv čovječnosti

Kako M.M deGuzman (2011:1.) navodi da zločin protiv čovječnosti nije kodificiran konvencijama, za razliku od ratnih zločina i genocida koji jesu. Člankom 7. Rimskog Statuta zločin protiv čovječnosti je zločin protiv civilnog stanovništva, a dio su opsežnog ili ciljanog napada na civilno stanovništvo, počinjeno sa znanjem o napadu, a ima karakteristiku sljedećih činova: 1. ubojstvo; 2. istrebljenje; 3. porobljavanje; 4. deportiranje ili prisilno premještanje stanovništva; 4. zatvaranje ili drugo ozbiljno oduzimanje fizičke slobode kršenjem temeljnih prava utvrđenih međunarodnim pravom; 5. mučenje; 6. silovanje, seksualno ropstvo, prisilna prostitucija, prisilna trudnoća, prisilna sterilizacija ili bilo koji drugi oblik seksualnog nasilja usporedive težine; 7. progon bilo koje identificirane skupine ili zajednice na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj (kako je definirano u stavku 3., muški i ženski spol), te na drugoj univerzalno priznatoj osnovi nedopušten prema pravilima međunarodnog prava koji je u vezi s bilo kojim činom navedenim u ovom stavku ili bilo kojim zločinom u nadležnosti ovog Suda; 8. prisilni nestanak osoba; 9. zločin apartheida; 10. druga nehumana djela slične prirode koja namjerno uzrokuju veliku patnju ili ozbiljne povrede tijelu ili mentalnom ili tjelesnom zdravlju.⁶

⁵ Internet: [RS-Eng.pdf \(icc-cpi.int\)](#)

⁶Internet: [RS-Eng.pdf \(icc-cpi.int\)](#)

U definiciji zločina protiv čovječnosti imamo nekoliko elemenata. Prvi element govori da zločin mora biti opsežnog, odnosno sustavnog napada. U paragrafu 206. iz presude Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju protiv Tihomira Blaškića (presuda je donesena 2000. godine) navodi se da se opsežnost napada odnosi na velike razmjere počinjenih djela i broj žrtava, odnosno počinjenje u velikim razmjerima ako postoji kumulativni učinak.⁷

Sustavni karakter ovog tipa zločina označava prirodu činova nasilja i nevjerovatnu slučajnost njihova pojavljivanja, to jest neslučajno redovito ponavljanje takvog kriminalnog ponašanja. Sustavni karakter se najbolje vidi u ranije navedenoj presudi protiv Blaškića, ali u paragrafu 203.: „Sistematski karakter odnosi se na četiri elementa koji se za potrebe ovog predmeta mogu formulirati na sljedeći način: 1. postojanje političkog cilja, odnosno plana u skladu s kojim se izvodi napad, ili ideologije u širem smislu te riječi, koji ide za tim da se uništi, progoni ili oslabi neka zajednica; 2. počinjenje kaznenog djela širokih razmjera protiv neke grupe civila ili ponavljano i stalno činjenje međusobno povezanih nečovječnih djela; 3. priprema i korištenje znatnih javnih ili privatnih resursa, bilo vojnih ili drugih; 4. umiješanost visokih političkih i/ili vojnih vlasti u definiranje i formuliranje osmišljenog plana.“⁸

Drugi dio definicije govori da je objekt zločina bilo koje civilno stanovništvo, to jest civili su glavni element zločina protiv čovječnosti. po tome se može zaključiti da žrtve zločina protiv čovječnosti nisu samo strani državljani koju su zaštićeni međunarodnim pravom, nego i vlastito stanovništvo.

Kroz određeno vrijeme nije bilo sigurno može li zločin protiv čovječnosti biti počinjen u vrijeme oružanog sukoba ili se može počiniti i ne vezano za oružani sukob. Tako je prema Statutu Međunarodnog vojnog suda u Nürnbergu definirano da nije nužno da navedeni zločin bude počinjen isključivo u vrijeme rata, odnosno može biti počinjen i prije početka („before or during the war“). Nadalje, u definiciji iz Statuta Međunarodnog kaznenog suda za Jugoslaviju iz 1993. godine navodi koji činovi spadaju u zločin protiv čovječnosti, kada su počinjeni u oružanom sukobu neovisno o međunarodnom ili unutarnjem karakteru („when committed in armed conflict, whether international or internal in character“⁹).

⁷Internet:[bla-tj000303-e.PDF \(icty.org\)](http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf) (detaljnije o presudi protiv Blaškića)

⁸Internet:[bla-tj000303-e.PDF \(icty.org\)](http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf) (detaljnije o presudi protiv Blaškića)

⁹https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (detaljnije o Statutu)

Radnja izvršenja zločina protiv čovječnosti (actus reus) jest samopostojeće i autonomno kazneno djelo koja kao takva mogu pravno sama postojati, a nazivaju se osnovna djela ili djela u osnovi zločina (engl. base crimes) i predstavljaju kaznena djela, primjerice: ubojstvo, silovanje, progon, koja kada su izvršena u vrijeme raširenog i sistemskog napada na civilno stanovništvo tvore zločin protiv čovječnosti.¹⁰ Mens rea prema Omeroviću i Grandeu (2022:431) je subjektivni element zločina protiv čovječnosti i „sadržana je u izravnom predumišljaju za počinjenje radnji izvršenja zločina protiv čovječnosti i u znanju ili svjesnosti širega konteksta u koji ulazi njegovo kazneno djelo“.

U skupini zločina protiv čovječnosti specifičan je zločin apartheida. Opća skupština UN-a je nakon raznih diskriminatornih incidenata diljem svijeta, u prosincu 1960. godine donijela rezoluciju kojom osuđuje sve manifestacije i prakse rasne, vjerske i nacionalne mržnje u ekonomskim, političkim, kulturnim, socijalnim i obrazovnim sferama života, kao i kršenje Povelje UN-a i Opće deklaracije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i poziva vlade za poduzimanje konkretnih mjera za njihovo sprječavanje.¹¹ 1973. godine Opća skupština UN-a usvojila je Međunarodnu konvenciju o suzbijanju i kažnjavanju zločina apartheida. Prema članku 2. Konvencije zločin apartheida se definira kao zločin u koji spada politička praksa i rasna diskriminacija koja se provodi na jugu Afrike te označava nehumane postupke počinjene u svrhu uspostave i održavanja dominacije jedne rase nad drugom i njihovog sustavnog ugnjetavanja.¹²

3.4. Zločin agresije

Prema članku 5, stavak 2 Rimskog statuta: „Sud je nadležan za zločin agresije nakon što propisi doneseni prema člancima 121. i 123. ustanove njegova obilježja te odrede za nj pretpostavke stvarne nadležnosti. Takvi propisi moraju biti sukladni relevantnim odredbama Povelje Ujedinjenih naroda.“¹³ 2010. godine u Kampali su donesene izmjene i dopune Rimskog statuta, a u hrvatski zakonodavni sustav uvrštene su 2013. godine. Među izmjenama i dopunama se nalazi članak 8bis koji opisuje zločin agresije.

¹⁰Seizović Z., „Zločini protiv čovječnosti. Pojam, bitni elementi i oblici prema Statutu i praksi Haškog tribunala“, u: Seizović Z. (ur.), Međunarodno javno pravo: zbirka eseja, Univerzitet u Zenici, 2008., str. 163.

¹¹Internet: [https://documents-](https://documents-ddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/84/PDF/NR015284.pdf?OpenElement)

[ddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/84/PDF/NR015284.pdf?OpenElement](https://documents-ddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/84/PDF/NR015284.pdf?OpenElement) (više o Rezoluciji)

¹²Zakon o ratifikaciji Međunarodne konvencije o suzbijanju i kažnjavanju zločina apartheida, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 14/75

¹³Zakon o potvrđivanju Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda (NN 5/2001)

Članak 8bis stavak 1. Rimskog statuta objašnjava da je zločin agresije „znači planiranje, pripremu, pokretanje ili izvršenje čina agresije koji po svojem karakteru, težini i razmjeru predstavlja očigledno kršenje Povelje Ujedinjenih naroda, koje vrši osoba koja ima stvarnu moć nadzirati ili upravljati političkim ili vojnim djelovanjem države“.¹⁴ Stavak 2. istog članka prema Rezoluciji 3314 (XXIX) Opće skupštine Ujedinjenih naroda od 14. prosinca 1974. zločin agresije karakterizira: a) invazija ili napad oružanim snagama jedne države na teritorij druge države, ili bilo kakva vojna okupacija, makar i privremena, koja proizlazi iz takve invazije ili napada, ili bilo kakvo pripojenje cijelog ili dijela teritorija druge države uporabom sile; b) bombardiranje od strane oružanih snaga jedne države teritorija druge države ili uporaba bilo kakvog oružja jedne države na teritoriju druge države; c) blokada luka ili obala jedne države od oružanih snaga druge države; d) napad oružanih snaga jedne države na kopnene, pomorske ili zračne snage, ili pomorsku i zračnu flotu druge države; e) uporaba oružanih snaga jedne države koje se nalaze na teritoriju druge države uz pristanak države primateljice, protivno uvjetima utvrđenima sporazumom ili bilo kakvo produljenje njihove prisutnosti na tom teritoriju nakon prestanka sporazuma; f) postupak jedne države kojim dopušta da njen teritorij, koji je stavila na raspolaganje drugoj državi, ta druga država uporabi za izvršenje čina agresije protiv neke treće države; g) upućivanje od strane ili u ime jedne države naoružanih bandi, skupina, paravojnih snaga ili plaćenika koji izvode oružane akcije protiv druge države koje po svojoj težini odgovaraju prethodno navedenim činima, ili njezino značajno sudjelovanje u takvim akcijama.¹⁵

Kod pokretanja postupka u slučaju sumnje na zločin agresije postupak pred Međunarodnim kaznenim sudom (izvješće iz 2010. godine) pokreće se zahtjevom Vijeća sigurnosti temeljem Glave VII. Povelje UN-a. Nastavno, u paragrafu 14. Izvješća navodi se da postupak odnosno istragu može pokrenuti samoinicijativno ili po prijavi države stranke Statuta i Tužitelj, no postupak neće započeti bez odobrenja predraspravnog vijeća Suda. Postupak se neće provoditi kod država koje nisu stranke Statuta, odnosno ako su dale izjavu da ne prihvaćaju sudbenost Međunarodnog kaznenog suda za zločin agresije.

¹⁴ Zakon o potvrđivanju Izmjene i dopune članka 8. Rimskog statuta Međunarodnoga kaznenog suda vezanih uz zločin agresije (NN 12/2013)

¹⁵ Zakon o potvrđivanju Izmjene i dopune članka 8. Rimskog statuta Međunarodnoga kaznenog suda vezanih uz zločin agresije (NN 12/2013)

4. MEĐUNARODNA SUDBENA TIJELA

Kako navodi D. Krapac (2011:165.) u teoriji međunarodnog kaznenog prava ne postoji standardna definicija pojma međunarodnog (kaznenog) suda kao tijela koje meritorno odlučuje o primjeni sankcija međunarodnog kaznenog prava u konkretnom slučaju premda ti sudovi (ili tribunali) predstavljaju danas supranacionalna institucionalna sredstva u rukama međunarodne zajednice koja ih koristi u svojoj politici očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti. Pojmom „međunarodni kazneni sud“, odnosno „tribunal“ Krapac (2011.165.-166.) označava sudbena tijela koja izriču kazne počiniteljima kaznenih djela određenih međunarodnim kaznenim pravom. Takva sudbena tijela su u većini slučajeva dio nekih međunarodnih organizacija, te moraju ispunjavati neke formativne i funkcionalne elemente.

Formativni zahtjevi jesu: (a) osnutak od strane međunarodne zajednice u sustavu tzv. „izravnog izvršenja“⁴ međunarodnog kaznenog prava (b) u cilju kaznenog progona i izricanja kazni za teška međunarodna kaznena djela koja se pretežno smatraju napadom na „svjetski mir, sigurnost i dobrobit čovječanstva“⁵. **Funkcionalni zahtjevi** izraženi su u normativnim elementima njihova djelovanja koje čine: (a) primjena međunarodnog prava u vođenju postupka i odlučivanju,⁶ (b) stalnost ili dugoročnost mandata sudaca kao jamstvo njihove neovisnosti, (c) postupanje prema proceduri neovisnoj od sporazuma stranaka koja sadrži standardna minimalna jamstva stranačkih interesa u postupku te (d) donošenje presuda koje stječu svojstvo pravomoćnosti i obvezuju stranke iz postupka pred sudom. (D. Krapac, 2011:166.)

U današnje vrijeme međunarodni kazneni sudovi javljaju se u 3 oblika: kao ad hoc međunarodni kazneni sudovi UN; kao stalni Međunarodni kazneni sud i kao tzv. internacionalizirani ili mješoviti kazneni sudovi. (D. Krapac, 2011:176.)

4.1. Međunarodna odgovornost njemačkoga cara

Članak 227. Versailleskog mirovnog ugovora iz 1919. godine predviđa: „Savezničke i udružene sile javno optužuju Wilhelma II. Hohenzolerna, bivšega cara (Kaisera) Njemačke zbog vrhunskog zločina protiv međunarodnoga morala i svetost ugovora“. (V.Đ. Degan, 2011: 528.) Ova odredba je predviđala sastavljanje tribunala u sastavu od 5 sudaca koji bi trebali suditi njemačkom caru. Wilhelm II. nije bio osuđen za ratne zločine koje su počinili

njemački vojnici po naređenjima, već je njegova odgovornost bila više moralne naravi nego pravne.

Njemačkog cara se smatralo odgovornim za napad na Belgiju i Luksemburg 1914. godine, s obzirom na to da je Njemačka bila jamac trajne neutralnosti tih država. Nizozemska, kao neutralna zemlja u Prvom svjetskom ratu je spriječila suđenje i pružila utočište caru nakon abdikacije 1918. godine. Kako Nizozemska nije bila stranka u Versajskim mirovnim ugovorima, 1920. godine odbila je izručiti cara Saveznicima. Car je preminuo u Doornu u Nizozemskoj 1941. godine, godinu dana nakon nacističkog napada na Nizozemsku.

4.2. Međunarodni vojni sud u Nürnbergu

Londonskim sporazumom od 8. kolovoza 1945, kojemu je bio pridodan Statut Međunarodnoga vojnog tribunala. ustanovljena su neka načela međunarodnoga kažnjavanja „glavnih ratnih zločinaca“ iz nacističke Njemačke. (Degan, V.Đ, 2011:529.) Statut je formulirao tri glavne skupine zločina za koje je Međunarodni vojni sud bio zadužen, koje se nalaze u Članku 6: 1. Zločin protiv mira, primjerice planiranje, pripremanje, poticanje ili poduzimanje agresivnog rata ili rata kojim se krše međunarodni ugovori, sporazumi ili jamstva, odnosno sudjelovanje u planiranju ili uroti bilo čega što je ranije navedeno; 2. Ratni zločini, primjerice kršenje prava i običaja rata. Takvo kršenje uključuje, ali ne limitira: ubojstvo, zlostavljanje, odnosno deportaciju na robovski rad ili bilo koju drugu svrhu civilnog stanovništva na okupiranom području ili na takvom području ubojstvo, zlostavljanje zarobljenika ili zarobljenika na moru, ubijanje talaca, uništavanje privatne ili javne imovine, uništenje gradova, mjesta i sela, ili neopravdano pustošenje vojnom potrebom; 3. Zločin protiv čovječnosti, primjerice ubojstvo, istrebljenje, porobljivanje, deportaciju i ostale nehumane postupke počinjene protiv civila prije ili za vrijeme rata, ili proganjanje zbog političkih, ratnih ili vjerskih razloga, počinjeno u izvršenju nekoga zločina koji pripada pod sudbenost Tribunala ili u vezi s njime, bez obzira na to znači li to kršenje domaćega prava zemlje u kojoj je počinjeno.¹⁶

Od 20. studenog 1945. godine do 30. kolovoza 1946. godine u Nürnbergu je zasjedao Međunarodni vojni sud, a presuda je donesena 1. listopada 1946. godine. SAD, Sovjetski Savez, Velika Britanija i Francuska birale su po jednog člana Suda i jednog zamjenika,

¹⁶ Internet: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf (detaljnije o Londonskom sporazumu iz 1945.)

britanski sudac Lord Lawrence je bio predsjednik Suda, a tužiteljstvo je bilo sastavljeno po jedan član iz navedenih država. U međuvremenu je još 19 država postalo strankama Sporazuma, uključujući i bivšu Jugoslaviju, ali one nisu imale pravo u izboru sudaca ni u postupku.

Statut suda je predviđao da položaj okrivljenika, bili oni državni poglavari, odnosno državni službenici, njihov položaj neće utjecati na smanjivanje kazne ili ublažavanje odgovornosti.

Od ukupno 22 okrivljenih, na smrt vješanjem okrivljeno ih je 12, a to su: maršal Goering, von Ribbentrop, maršal Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Sauckel, general Jodl, Seyss-Inquart i Martin Borman (u odsutnosti). Admiral Reader, Hess i Funk su osuđeni na doživotni zatvor, dok su vremenske kazne dobili: von Neurath na 15 godina, (von Schirach i Speer na po dvije godine i admiral Doenitz (nasljednik Hitlera) na jednu godinu. Ministar financija Schacht, diplomat von Papen i novinar Fritzsche su oslobođeni optužnice. Presude su bile konačne. Smrtne kazne su bile zakazane za 16. listopada 1946. godine, jedini je maršal Goering izbjegao vješanje, otrovao se prethodne noći u samici.

4.2. Međunarodni vojni sud za Daleki istok u Tokiju

Sud je uspostavljen posebnim proglasom Douglasa McArthura u siječnju 1946. godine. Proglasu je i dodana Povelja tog Suda kojom se sudi za ista djela koja su suđena i u Nürnbergu, samo što ovaj Sud obuhvaća period od 1928 do 1945.

Protiv 28 najviših državnih dužnosnika je pokrenuta optužnica, tu su se nalazili ministri rata, ratne mornarice, ostali ministri, načelnici Glavnog stožera i veleposlanici. Kao i na suđenju u Nuernbergu ni jedom od optuženih nije dokazano da su osobno počinili djela koja ima se stavljaju na teret. Jedino se imunitet priznao caru Hirohitu.

Sud se sastojao od po jednog sudca iz sljedećih zemalja: Australije, Kanade, Kine, Novoga Zelanda, Ujedinjenoga Kraljevstva, Sjedinjenih Američkih Država, Sovjetskoga Saveza, Filipina, Indije, Francuske i Nizozemske. Navedene zemlje su bile u ratu s Japanom. Sudom je predsjedao australski sudac Webb. Suđenje je počelo u svibnju 1946. godine, a presude su izrečene u studenom 1948. godine. Na smrtnu kaznu, odnosno vješanje osuđeno je sedmero optuženih, a ostali na vremenske kazne, od doživotnog zatvora do sedam godina, te nitko nije oslobođen.

Po optužnici se uglavnom sudilo za zločine protiv mira, a glavi dojam je bio da je zapravo cijelo suđenje osveta SAD-a Japanu za napad na Pearl Harbour koji se dogodio 7. prosinca 1941. godine, pa su ratni zločini i zločini protiv čovječnosti pali u drugi plan.

U presudama Međunarodnog vojnog suda u Nuernbergu i Međunarodnog vojnog suda za Daleki istok u Tokiju spominju se zločini protiv mira, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti, a kroz posebne konvencije uvesti će se i pojam genocida. Prva takva konvencija je donesena 1948 godine.

4.4. Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju

1993. godine na temelju VII. Glave Povelje UN-a, zbog događanja koja su bila na području bivše Jugoslavije osnovan je Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (engl. International Criminal Court for former Yugoslavia- ICTY), sa sjedištem u Haagu, Nizozemskoj. Tadašnja vojska, Jugoslavenska narodna armija (JNA), uz paravojne srpske strane i naoružane pojedince napala je demokratski i legitimno izabranu Hrvatsku i Sloveniju 1991. godine, a kasnije Bosnu i Hercegovinu (1992. godine), a takva brutalnost napada nije viđena u Europi još od Drugog svjetskog rata. Stoga je Rezolucijom 827¹⁷ Vijeće sigurnosti osnovalo prvi *ad hoc* sud u povijesti u svibnju 1993. godine, a prema Deganu i Pavlišiću (2005:399) svrha suda je bila kazneni progon pojedinaca koji su počinili teško kršenje humanitarnog prava na području bivše Jugoslavije od siječnja 1991. godine do datuma koje će Vijeće sigurnosti odrediti kao ponovnu uspostavu mira i usvojiti Statut Suda.

Stvarna nadležnost prema Statutu ICTY-a¹⁸ odnosi se na: teške povrede Ženevske konvencije iz 1949. godine, na kršenje zakona ili običaje rata, zločin genocida i zločine protiv čovječnosti. Također je bitno napomenuti da u slučaju kršenja zakona ili običaja rata nije bitno jesu li se ta kršenja dogodila u međunarodnom ili unutarnjem sukobu („it does not matter whether the "serious violation" has occurred within the context of an international or an internal armed conflict“ (paragraf 94)¹⁹). U nadležnost ICTY-a prema statutu ne pripada zločin protiv mira, odnosno zločini agresije. Sud je prema članku 6. Statuta nadležan suditi sam fizičkim osobama, a nadalje u članku 8. Statuta navodi se da se mjesna nadležnost Suda proteže na čitavo područje bivše Jugoslavije uključujući kopneni teritorij, zračni prostor i teritorijalne vode, dok po istom članku vremenska nadležnost teče od 1.siječnja 1991. godine

¹⁷ Internet: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf (detalji o Rezoluciji)

¹⁸Internet: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (detalji o ICTY Statutu)

¹⁹ Internet: <https://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm> (detalji o presudi protiv Tadića)

(prema Rezoluciji 827 koja je ranije spomenuta). Treba spomenuti i članak 7. koji ističe postojanje osobne kaznene odgovornosti (engl. individual criminal responsibility) prema fizičkim osobama, te da službeni položaj te osobe, nebitno radi li se o šefu države, vlade ili je neki odgovorni visoki državni dužnosnik, ta osoba se neće osloboditi ili dobiti ublaženu kaznu. Nastavno, u stavku 3. istog članka, spominje se zapovjedna odgovornost nadređenog kojim se navodi da prema Statutu u članku 7. u stavcima od 2. do 5. nadređeni se ne oslobađa kaznene odgovornosti ako je mogao znati ili je znao da će podređeni počinili ili su već počinili takva djela, a nije napravio ništa za sprječavanje takvih djela.

Kod pitanja nadležnosti između nacionalnih sudova i ICTY-a, članak 9. Statuta navodi da oba suda imaju nadležnost nad zločinima, ali da ICTY ima prednost, odnosno primat pred nacionalnim sudovima. U Statutu postoji jedna zanimljivost koja se nalazi u članku 10, a govori o pojmu- *no bis in idem*, odnosno ne dva puta o istome. Stavak 1. spomenutog članka objašnjava da se o istoj stvari ne može ponovno suditi, ako je već suđeno na ICTY-u, dok stavak 2. navodi obratno, to jest ako je nacionalni sud sudio za kaznena djela, naknadno može i ICTY u slučajevima ako je nacionalni sud za navedeno djelo sudio kao da je obično ili postupak pred nacionalnim sudom nije bio nepristran i neovisan.

Kao što je ranije već spomenuto, sjedište ICTY-a se nalazi u Haagu u Nizozemskoj. Ima tri glavna organa: a) tri raspravna vijeće (engl. chambers) i jedno žalbeno vijeće; b) Ured Tužitelja na čijem je čelu Tužitelj (eng. procesutor) i c) Tajništvo (engl. registry) na čelu s Tajnikom (engl. registrar) (Krapac, 2012:68). Raspravna vijeća se sastoje od tri stalna suca i do šest povremenih, a odluke se donose u sastavu od pet sudaca. Žalbeno vijeće ima sedam sudaca, a odluke donosi u sastavu od pet kao i raspravno vijeće. Šesnaest stalnih sudaca bira Predsjednika suda koji nadzire Tajništvo, te se kod važnijih odluka konzultira s članovima Kolegija suda (franc. bureau). Stalni si privremeni suci su osobe moralnih kvaliteta, poštenja, te su nepristrani i cijenjeni po tim kvalitetama u svojim zemljama za imenovanje na visoku funkciju. Suci također moraju imati znanje iz međunarodnog prava, posebno kaznenog i humanitarnog, a bira ih Opća skupština UN-a.

Prva presuda koju je ICTY donio od početka svog rada bila je 29. studenog 1996. godine u presudi protiv Erdemovića (IT-96-22-T²⁰), a posljednja presuda je bila istog datuma 2017.

²⁰ Internet: [untitled\(icty.org\)](http://untitled(icty.org)) (detalji o presudi Erdemovića)

godine protiv Prlića i drugih (IT-04-74-A²¹).²² Slučaj koji prvi dospio na suđenje je Tadić (IT-94-1-T²³), a prva optužnica je podignuta 1994. godine protiv Dragana Nikolića. Nikolić je proglašen krivim 2003. godine (IT-94-2-S²⁴) na kaznu zatvora od 23 godine za zločine progona (točka 1.), ubojstva (točka 2.), podržavanje i pomaganje u silovanju (točka 3.), mučenje (točka 4.). Nastavno, 2005. godine žalbeni sud je protiv Nikolića donio novu presudu u kojoj mu se kazna zatvora s 23 godine smanjila na 20 godina.²⁵ Sud je kroz svoje dvadesetjednogodišnje djelovanje optužio 191 osobu za teško kršenje međunarodnog humanitarnog prava na teritoriju bivše Jugoslavije, od toga je osuđena 91 osoba (primjerice Stanišić i Župljanin (IT-08-91-A)²⁶), oslobođeno je 18 osoba (primjerice Gotovina i Markač (IT-06-90-A)²⁷), 13 predmeta je prepušteno nacionalnim sudovima, a 37 postupaka je povučeno ili su osobe umrle tijekom postupka (primjerice bivši predsjednik Srbije Slobodan Milošević). Jedina vrsta kazne koju je Sud izricao je kazne zatvora od dvije godine (primjerice presuda Naseru Orliću (IT-03-68-A)²⁸) pa sve do doživotnog zatvora (primjerice presuda Miloradu Stakiću (IT-97-24-T)²⁹; Stanislavu Galiću (IT-98-29-A)³⁰; Vujadinu Popoviću i Ljubiši Berari (IT-05-88-T)³¹).

Temeljni slučaj na kojem zapravo počiva praksa cijelog Suda, a kasnije i pojam individualne odgovornosti u međunarodnom pravu je slučaj Tadić. Ranije je već navedeno da je ovaj slučaj služio za konkretnije definiranje zločina protiv čovječnosti u kojoj navodi da za postojanje zločina protiv čovječnosti ne treba postojati oružani sukob koji je međunarodnog ili nemeđunarodnog, odnosno unutarnjeg karaktera. U presudi protiv Tadića (IT-94-1-T³²) u paragrafu 646. navodi se da zločini trebaju biti usmjereni protiv civilnog stanovništava i da mora biti ispunjen uvjet opsežnosti i sustavnosti napada.

Kada već spominjemo pitanje opsežnog i sustavnog napada, Sud u presudi protiv Blaškića (IT-95-14-T³³) navodi da uvjet opsežnosti i sustavnosti ne moraju nužno biti kumulativni, a

²¹ Internet: [171129-judgement-vol-1.pdf \(icty.org\)](#) (prvi dio presude o Prliću, postoje još dva dijela koja se [Spisak presuda | Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju \(icty.org\)](#))

²² Internet: [Spisak presuda | Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju \(icty.org\)](#)

²³ Internet: [70507JT25131.PDF \(icty.org\)](#) (detalji o presudi protiv Tadića)

²⁴ Internet: [031218.pdf \(icty.org\)](#) (detalji presudiprotiv Nikolića)

²⁵ Internet: [050204 \(icty.org\)](#) (detalji o žalbenoj presudi protiv Nikolića)

²⁶ Internet: [Appeal Judgement \(icty.org\)](#) (detalji o presudi protiv Stanišića i Župljanina)

²⁷ Internet: [Presuda \(icty.org\)](#) (detalji o žalbenoj presudi protiv Gotovine i Markača)

²⁸ Internet: [Judgement Template \(icty.org\)](#) (detalji presude protiv Orlića)

²⁹ Internet: [PRED PRETRESNIM VIJECEM II \(icty.org\)](#) (detalji o presudi protiv Stakića)

³⁰ Internet: [Microsoft Word - IT-98-29-A-J-30-11-06.doc \(icty.org\)](#) (detalji o presudi protiv Galića)

³¹ Internet: [REG24043 \(icty.org\)](#) (detalji o presudi protiv Popovića i ostalih, prvi dio)

³² Internet: [70507JT25131.PDF \(icty.org\)](#) (detalji o presudi protiv Tadića)

³³ Internet: [bla-tj000303b.PDF \(icty.org\)](#)(detalji o presudi protiv Blaškića)

to su potvrdila i Pretresna vijeća u presudama protiv Mrkšića, Radića, Šljivačanina, Tadića, kao i Međunarodni kazneni sud za Ruandu u presudama protiv Akayesua, Kayishema i Ruzindana, a iz Izvještaja Glavnog tajnika, Statuta stalnog međunarodnog suda i radova Komisije za međunarodno pravo se moglo isčitati da bi se nečovječna djela mogla klasificirati kao zločini protiv čovječnosti, dovoljno je da je jedan uvjet ispunjen (paragraf 207.).

Kao što je već ranije spomenuto, kod zločina genocida treba postojati motiv i posebna namjera (lat. *dolus specialis*). U predmetu Jelišić (T-95-10-A³⁴), Sud odvojeno tumači ova dva pojma, te govori da osobni motiv počinitelja genocida, može biti dobivanje osobne ekonomske i političke koristi ili drugog oblika moći, te postojanje takvog motiva neće spriječiti počinitelja u radnji takvog zločina jer ima specifični motiv. Nadalje, u predmetu Tadić, u presudi žalbenog vijeća (IT-94-1-A³⁵) Sud je potvrdio nevažnost motiva u kaznenom pravu, što znači da motiv nije bitan u trenutku izricanju presude, odnosno smanjivanja kazne za određeno djelo.

Presude koje su bile ključne za definiranje zločina silovanja kao međunarodnog zločina su u slučajevima Kunarac (IT-96-23-T& IT-96-23/1-T³⁶) i Furundžija (IT-95-17/1-T³⁷), te slučaj Akayesku (kasnije detaljnije opisan kod Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu). U presudi Kunarac, paragraf 436. to opisuje: „Trojica optuženih terete se za silovanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja prema članu 3 i kao zločin protiv čovječnosti prema članu 5 Statuta. Statut u članu 5(g) eksplicitno spominje silovanje kao zločin protiv čovječnosti u nadležnosti Međunarodnog suda. Jasno je utvrđena i sudska nadležnost da se pokrene krivični postupak za silovanje kao povredu ličnog dostojanstva, u smislu kršenja zakona i običaja ratovanja u skladu s članom 3 Statuta i na osnovu zajedničkog člana 3 Ženevskih konvencija iz 1949. godine.“³⁸ U presudi protiv Furundžije (zapovjednika HVO-a), koji je optužen i osuđen kao supočinitelj u mučenjima i poticatelja u počinjenju silovanja, Sud je silovanje definirao u dva elementa:“1. seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna: (a) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinitelj poslužio; ili (b) usta žrtve penisom počinioca; 2. uz upotrebu prinude ili sile ili pod prijetnjom sile protiv žrtve ili trećeg lica“(paragraf 185³⁹). U ranije spomenutoj presudi Kunarac, uz kojeg su

³⁴ Internet: [Jel-aj010705b.PDF \(icty.org\)](#) (detaljnije o presudi protiv Jelikića)

³⁵ Internet: [tad-aj990715b.PDF \(icty.org\)](#) (detaljnije o žalbenoj presudi Tadića)

³⁶Internet: [kun-010222b.PDF \(icty.org\)](#) (detaljnije o presudi Kunarac i drugi)

³⁷Internet: [fur-tj981210b.PDF \(icty.org\)](#) (detaljnije o presudi Furundžija)

³⁸Internet: [kun-010222b.PDF \(icty.org\)](#) (presuda Kunarac i drugi)

³⁹ internet: [fur-tj981210b.PDF \(icty.org\)](#)(presuda Furundžija)

bili i Kovač i Vuković, su bosanski Srbi koji su optuženi i osuđeni za silovanje kao zločin protiv čovječnosti i za kršenje običaja rata. Kroz njihovo suđenje Sud je proširio elemente za zločin silovanja. Stoga u presudi, paragraf 460. navodi sljedeće: "Pretno vijeće smatra da actus reus krivičnog djela silovanja prema međunarodnom pravu tvori seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna: (a) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinitelj poslužio; ili (b) usta žrtve penisom počinioca; kada do takve seksualne penetracije dođe bez pristanka žrtve. Pristanak za tu svrhu mora biti dan dobrovoljno, kao rezultat slobodne volje žrtve, procijenjen na osnovu konteksta postojećih okolnosti. Mens rea je namjera da se postigne ta seksualna penetracija i znanje da se to događa bez pristanka žrtve."⁴⁰

ICTY je prvi sud koji je osnovan na temelju VII. Glave Povelje UN-a. Svojim radom je doprinio razvoju međunarodnog kaznenog prava. Jedna od zamjerki ovom Sudu je što u Statutu nije propisana odšteta osobama koje nezakonito uhićene ili oslobođene, te osobama koje su u pritvoru provele više vremena nego na odsluženju kazne, te se takva praksa smatra kršenjem prava na isplatu odštete, koje je kao takvo priznato u međunarodnom pravu.

4.5. Međunarodni kazneni sud za Ruandu

1994. godine je prema glavi VII. Povelje UN-a osnovan Međunarodni kazneni sud za Ruandu (International Criminal Tribunal for Rwanda- ICTR) koji je kažnjavao međunarodne zločine na području te afričke države. Posebno se istaknuo zločin genocida koji se i nalazio u proširenom nazivu ovog Suda. Sjedište je bilo u Arushi u Tanzaniji, a postajali su uredi u Ruandi u gradu Kiragliju. Između ICTR-a i ICTY-a postoje velike sličnosti, primjerice priprema odluke o osnivanju koja se temeljila na izvješću stanja u državi sve do osnivačke rezolucije popraćene Statutom Suda.

Članak 1. Statuta Suda određuje kazneni progon osobama koje su počinile genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na području Ruande i progon državljana Ruande koji su počinili ista kršenja na teritoriju drugih država u periodu od 1. siječnja 1994. godine do 31. prosinca 1994. godine.⁴¹ Ako se osvrnemo na stvarnu nadležnost ovog Suda, postoje razlike između ovog Statuta i Statuta ICTY-a. ICTR je po stvarnoj nadležnosti zadužen za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine, dok definicija zločina protiv

⁴⁰ Internet: [kun-010222b.PDF \(icty.org\)](#) (presuda Kunarac i drugi)

⁴¹ Internet: [//unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/legal-library/941108_res955_en.pdf](#) (više o Statutu ICTR-a)

čovječnosti je gotovo ista kao iz Rimskog statuta, a ne statuta njegova prethodnika. Kod ranih zločina ICTR se ograničuje na zločine koji su počinjeni u nemeđunarodnim sukobima, te na kršenje članka 3. Ženevske konvencije iz 1949. godine. ICTR sudi samo fizičkim osobama, a u članku 6. statuta govori o individualnoj odgovornosti, te se tu vidi da slijedi ICTY koji sudi za osobnu odgovornost i zapovjednicima.

Kao što je ranije navedeno sjedište suda je u Tanzaniji, a uredi su smješteni u Ruandu. Jednako kao i sudci ICTY-a, sudci za Ruandu autonomno reguliraju vođenje postupaka, izvođenje dokaza i poslovanje Suda. Sud ima trodjelnu strukturu koja se sastoji od tri raspravna vijeća, a žalbeno vijeće mu je zajedničko kao i kod ICTY-a (Haag). Do 2003. godine je isti tužitelj postupao pred ICTY-em i pred ICTR-om, ali je tada ICTR dobio Ured tužitelja koji je zadužen za progone počinitelja zločina i on djeluje kao samostalno tijelo Suda.

Uz navedeni Sud, ruandske vlasti su zbog ogromnog broja genocida koji su se događali diljem zemlje, ruandske vlasti su organizirale sudove Guacaca, koji su bili vrsta mehanizma za ostvarivanje tranzicijske pravde. (Krapac, 2012:74) Guacaca sudovi su nacionalni sudovi koji postoje još od 13 stoljeća i inspirirani su tradicionalnim afričkim rješavanjem sporova (guacaca), a 2001. godine donesen je organski zakon kojim je implementiran i sustav modernog sudstva, uz dotadašnje redovno sudstvo. Kako navodi Bornkamm (2012:2) osnovano je oko 11,000 Guacaca sudova, te je izabrano više od 254,000 sudaca. Cilj te reforme je bio rasteretiti ICTR i domaće sudstvo, te što učinkovitije kazniti počinitelje zločina i omogućiti žrtvama sudjelovanje i saslušanje.

Od 1995. godine kada je ICTR započeo s radom, za teško kršenje međunarodnog humanitarnog prava optužene su 93 osobe, 62 osobe su osuđene, 14 ih je oslobođeno.⁴² Među optuženima su se nalazili političari, vladini i vojni dužnosnici, poslovni ljudi, vjerski vođe, medijski i milicijski vođe.

1998. godine sudsko vijeće je gradonačelnika Tabe, Jeana-Paula Akayusua proglasilo krivim za genocid, te je tom odlukom ICTR postao prvi sud u povijesti koji je protumačio definiciju genocida iz Konvencije o kažnjavanju i sprječavanju genocida iz 1948. godine. Uz genocid Akayustu je osuđen i za zločine protiv čovječnosti, te kršenje članka 3. Ženevske konvencije.

⁴² Internet: [The ICTR in Brief | United Nations International Criminal Tribunal for Rwanda \(irmct.org\)](http://www.irmct.org) (više detalja o Sudu)

Nadalje, u presudi protiv Akayusua (ICTR-96-4-T⁴³) po prvi puta se silovanje definira kao sredstvo počinjenja genocida: "Na temelju innešenih optužbi, Vijeće je ustanovilo da je silovanje i seksualno nasilje, te druga teška djela prema Tutsi ženama, odražavaju odlučnost da Tutsi žene budu ubijene, odnosno da se Tutski skupina kao takva uništi.⁴⁴ Jean Kambanda, bivši premijer privremene vlade je priznao krivnju za genocid, udruživanje za počinjenje genocida, te zločine protiv čovječnosti (ICTR 97-23-S⁴⁵). To je bio prvi slučaj kažnjavanja bivšeg šefa države pred međunarodnim sudom nakon suđenja u Nuernbergu. Još jedan presedan je bio pred ICTR-om bilo je kažnjavanje Pauline Nyiramasuhuko, bila je privremeni član vlade na sastancima kada se raspravljalo o masakru nad Tutsima, te o ostalim masakrima u području Butare. Vijeće je utvrdilo genocidnu namjeru (*mens rea*) i osuđena je na doživotni zatvor (ICTR-98-42).⁴⁶

4.6. Međunarodni kazneni sud

Međunarodni kazneni sud (engl. International Criminal Court- ICC) osnovan je Rimskim statutom, međunarodnim ugovorom koji je 1998. na konferenciji u Rimu usvojen, a stupio je na snagu četiri godine kasnije, to jest 2002. godine. prihvaćanjem Konvencije o genocidu iz 1948. godine, Opća skupština UN-a povjerala je Komisiji za međunarodno pravo (engl. International Law Commission) izradu studije kojom bi se osnovao međunarodni kazneni sud specijaliziran za zločine genocida, ali se ta rasprava odgodila dok se nije riješio nacrt kodeksa o zločinima protiv, mira i čovječnosti, odnosno definiranja pojma agresije. Također su postojale nesuglasice treba li se osnovati posebni sud za suđenje zločina genocida ili će za navedeni zločin suditi Međunarodni sud, te je ta rasprava odužila provedbu ideje za osnivanje samostalnog kaznenog suda.

Na sjednici Opće skupštine 1989. godine koja je zasjedala zbog suzbijanja zloupotrebe i prometa opojnih droga na međunarodnoj razini, došlo je do povećanog zanimanja za osnivanje takve vrste suda. Nadalje, Opća skupština je 1994. godine osnovala ad hoc odbor za osnivanje takvog suda, takozvani *PrepCom* koji je pripremao održavanje već navedene konferencije u Rimu. Putem svojih predstavnika na Konferenciji sudjelovala je 161 država, nevladine i međuvladine organizacije. Većinom svih država 120 od 148 koje su sudjelovale u

⁴³ Internet: [MSC44787R0000619822.PDF \(irmct.org\)](https://www.irmct.org/CaseDocuments/Document/Document.aspx?DocumentID=19822) (detaljnije o presudi Ayesku)

⁴⁴ Internet: [MSC44787R0000619822.PDF \(irmct.org\)](https://www.irmct.org/CaseDocuments/Document/Document.aspx?DocumentID=19822) (detaljnije o presudi Ayesku)

⁴⁵ Internet: [MSC13781R0000529816.PDF \(irmct.org\)](https://www.irmct.org/CaseDocuments/Document/Document.aspx?DocumentID=29816) (detaljnije o presudi Kambada)

⁴⁶ Internet: <https://www.irmct.org/CaseDocuments/Document/Document.aspx?DocumentID=42> <https://www.irmct.org/CaseDocuments/Document/Document.aspx?DocumentID=42> (detaljnije o presudi Nyiramasuhuko)

glasanju, donesen je Statut međunarodnog suda. Republika Hrvatska je 1998. godine potpisala Završni Akt Rimske konferencije i Statut, a ratificirala ga je 2001. godine.

U ranijem nabranju, objašnjeno je koji zločini spadaju u međunarodne zločine, a prema Rimskom Statutu, zločini za koje je nadležan ICC su najteža međunarodna kaznena djela u koje spadaju: genocid (opisan u čl.6.), zločin protiv čovječnosti (opisan u čl.7.), ratni zločini (opisan u čl.8) i zločin agresije (opisan u čl.5. stavak 2) koji je nedavno dodan. Uz nabrojane zločine za koje je Sud nadležan, prema članku 70 nadležan je i za sljedeća djela: „lažno svjedočenje pod zakletvom po čl. 69. stavak 1, korištenje lažnim dokazima, utjecanja na svjedoke i ometanje svjedočenja, davanje i prihvaćanje mita službenim osobama Suda“.⁴⁷

Kako je ranije već spomenuto, zločin agresije je tek nedavno došao u nadležnost ICC-a nakon izmjena i dopuna Statuta 2010. godine u Kampali, te je u čl. 8bis navedena definicija zločina agresije i pretpostavke za suđenje takvog zločina.

Statut osim stvarne nadležnosti Suda, poznaje i vremensku nadležnost, a to znači da je Sud nadležan za djela koja su se dogodila nakon njegovog osnivanja koje je bilo 2002. godine, odnosno nakon stupanja na snagu države koja je pristupila kao stranka Statuta, a o tome govori članak. 11. stavci. 1 i 2. Nastavno, članak 24. stavak 1. Statuta navodi da: „nitko ne može biti kazneno odgovoran za djelo počinjeno prije stupanja Statuta na snagu“⁴⁸, odnosno da nema retroaktivnog djelovanja.

Kada država postane članica, odnosno stranka Statuta, ona prihvaća i nadležnost Suda, no Sud svoje ovlasti može provoditi i na teritoriju drugih država, ako je to dogovoreno posebnim sporazumom. To je najbolje opisano u članku 12. Statuta koji objašnjava da Sud može postupati prema nadležnosti ako je država stranka Statuta ili je država prihvatila nadležnost Suda država na čijem se području ponašanje o kojem je riječ dogodilo ili država registracije broda ili zrakoplova, u slučaju da je kazneno djelo počinjeno na brodu ili zrakoplovu, također može postupati prema nadležnosti ako je država stranka, odnosno država koja je priznala nadležnost Suda, država čiji je državljanin osoba optužena za kazneno djelo.⁴⁹

⁴⁷ Internet: [RS-Eng.pdf \(icc-cpi.int\)](#) (detalji o Rimskom statutu)

⁴⁸ Internet: [RS-Eng.pdf \(icc-cpi.int\)](#) (detalji o Rimskom statutu)

⁴⁹ Internet: [RS-Eng.pdf \(icc-cpi.int\)](#) (detalji o Rimskom statutu)

Statut ističe i nadležnost Suda za fizičke osobe, to jest individualnu kaznenu odgovornost, ali se takva nadležnost ne odnosi na pojedince koji u vrijeme počinjenja kaznenog djela bili maloljetni.

Važno je napomenuti da je ICC kao sudbeno tijelo osnovano mnogostranim međunarodnim ugovorom, ali da nije dio sustava UN-a. Odnose s UN-om uređuje Sporazumom između Suda i UN-a, a najbitnije načelo je uzajamno uvažavanje i poštivanje, te blisku suradnju sa Sudom, a sve u svrhu izbjegavanja dupliciranja u radu.

Ustrojstvo ICC-a uređuje Rimski statut i podstatutarni akti, također Sud ima i pravnu osobnost i djeluje na području država članica i drugih država prema posebnom sporazumu. Statut predviđa tijela Suda u koju pripadaju: skupština država članica koje biraju suce, tužitelja i zamjenike koji odlučuju o poslovima pravosudne uprave, predsjedništvo na čelu s predsjednikom Suda i dva dopredsjednika, i sudske odjele koji se dijele na raspravni koji ima šest sudaca, predraspravni isto šest sudaca i žalbeni koji se sastoji od predsjednika i četiri suca (Krapac, D. 2012:88.).

Kao i kod prvih međunarodnih sudova, ICC također ima Ured Tužitelja koje je nezavisno tijelo Suda, ono zaprima prijave i zaslužan je za vođenje procesa pred Sudom i Tajništvo, upravlja s njim Tajnik i osniva upravne jedinice, te uživa u imunitetu isto kao i suci, a zamjenici i osoblje imaju funkcionalni imunitet za obavljanje administracije.

Individualna kaznena odgovornost pojedinca u članku 25. stavak 1. Statuta ističe činjenicu da ICC sudi fizičkim osobama sudi sukladno Statutu. Nadalje, u istom članku, stavak 4. osoba koja počin kazneno djelo iz nadležnosti Suda (ranije nabrojani: ratni zločin, zločini protiv čovječnosti, genocid i agresija), ta osoba individualno odgovara za: a) ako taj zločin napravi sama, u sudioništvu s drugom osobom ili putem druge osobe, bez obzira na kaznenu odgovornost drugog; b) izda naredbu, nagovori ili potakne počinjenje kaznenog djela koje bude pokušano ili počinjeno; c) u omogućavanju počinjenja pomaže, sudjeluje ili na neki drugi način doprinosi u pokušaju počinjenja ili počinjenju; d) na bilo koji drugi način doprinosi počinjenju ili pokušaju takvog kaznenog djela od strane skupine osoba koje djeluju sa zajedničkim ciljem; e) kod zločina genocida, javno poticanje drugih na počinjenje; f) pokušaj kaznenog djela započinjanjem njegove glavne radnje, ali je ne dovrši, stoga osoba koja odustane od kaznenog djela prema Statutu neće biti kažnjena.⁵⁰ Stavak 4. članka 25.

⁵⁰ Internet: [RS-Eng.pdf \(icc-cpi.int\)](#) (detalji o Rimskom statutu)

ističe da nijedna uredba iz ovog Statuta ne utječe na odgovornost države prema međunarodnom pravu, već da će države odgovarati u skladu s drugim konvencijama i međunarodnim ugovorima. U istom članku 25. umetnut je stavak *3bis* koji se odnosi na zločin agresije u kojem se navodi da se odgovornost za taj zločin ograničava samo na osobe koje nadziru ili upravljaju političko ili vojno djelovanje države.

Zapovjedna odgovornost je uređena člankom 28. stavak 1. Rimskog statuta i određeno je da zapovjednik, odnosno osoba koja djeluje kao zapovjednik odgovara za kaznena djela njegovih podređenih koja su počinjena pod njegovim nadzorom ili propuštanjem nadzora u slučajevima: „a) da vojni zapovjednik ili osoba zna ili na temelju okolnosti u to vrijeme mora znati da te snage čine ili da se spremaju počinjenje takva kaznena djela; b) vojni zapovjednik ili osoba propusti poduzeti sve nužne i razborite mjere u njegovoj moći kako bi spriječio ili suzbio počinjenje takvih kaznenih djela“.⁵¹

ICC se na globalnoj razini bori protiv nekažnjavanja zločina. Kroz međunarodno pravosuđe želi pozvati na odgovornost, odnosno procesuirati pojedince koji su počinili teška kaznena djela, a kao sud najvišeg ranga nema namjeru zamijeniti nacionalne sudove, već ih nadopuniti. Od početka rada pred sudom je bio 31 slučaj, od toga 10 presuda je bilo osuđujuće, a četiri oslobađajuće, naloga za uhićenje je izdano 38, u pritvornom centru ICC nalazi se 21 osoba, a 14 osoba je i danas na slobodi.⁵²

Deset godina od početka rada Suda, točnije u ožujku 2012. godine je donesena prva presuda protiv Thomasa Luanga Dylloa za ratni zločin regrutacije, to jest novačenje djece mlađe od 15 godina i njihovo korištenje u sukobima na području Demokratske Republike Kongo u periodu od srpnja 2002. do lipnja 2003. godine. Demokratska Republika Kongo potpisala je Rimski statut 2000. godine, a ratificirala ga je u travnju 2002. godine i priznala je nadležnost Suda za počinjene zločine koji su se dogodili nakon ratifikacije. U paragrafima 242 i 243 u predsudbenom saslušanju (ICC601/0460/06)⁵³ Vijeće suda je istaklo da se koncept novačenja djece pojavio u međunarodnom pravu tek 1977. godine u Dopunskim protokolima Ženevske konvencije, te članak 77. Dopunskog protokola nalaže poduzimanje svih mjera kako djeca mlađa od 15 godina ne bi sudjelovala u oružanim sukobima, odnosno bila novačena u vojsku.

⁵¹Internet: [RS-Eng.pdf \(icc-cpi.int\)](#) (detalji o Rimskom statutu)

⁵²Internet: <https://www.icc-cpi.int/about/the-court> (detalji o radu Suda)

⁵³ Internet: [ICC, The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo | How does law protect in war? - Online casebook \(icrc.org\)](#) (više o temi)

U današnje vrijeme se javlja problematika ovog suda, odnosno uspostavljanje mira u aktualnom sukobu između Ukrajine i Ruske Federacije. Glavno pitanje je tko će ili tko može odgovarati za zločine koji se svakodnevno događaju u Ukrajini zato što niti jedna od ove dvije države nije stranka Rimskog statuta. Ukrajina nikada nije bila stranka Statuta, iako je kroz posljednjih desetak godina dva puta priznala nadležnost ICC-tija za zločine koji su se dogodili na njezinom teritoriju. Članak 12. stavak 3. Statuta govori o priznavanju države koja nije stranka Statuta, može na temelju izjave koju je podnijela Tajništvu prihvatiti nadležnost Suda za kazneno djelo koje je u pitanju. Nastavno, članak 13. Statuta navodi da država koja nije stranka Statuta, ne može uputiti slučaj Tužitelju iako smatra da je počinjeno jedan ili više zločina, a već je ranije spomenuto da Ukrajina nije stranka Statuta te po navedenom članku nije mogla uputiti slučaj Tužitelju.

Što se tiče druge strane, Ruska Federacija je bila stranka Statuta do 2016. godine, kada je ICC podnio izvještaj u kojem se prvi put spominje sukob s Ukrajinom, točnije pripajanje otoka Krima, te da taj čin predstavlja oružani sukob dviju država („the situation within the territory of Crimea and Sevastopol amounts to an international armed conflict between Ukraine and the Russian Federation“⁵⁴).

Ruska Federacija je jedna od najvećih svjetskih sila, te postoji međunarodnopravno uporište zbog kojih ju je teže sankcionirati. Ako govorimo o pokretanju postupka za zločine agresije od strane vojnih i političkih vođa Ruske Federacije, postupak neće biti pokrenut zato što Tužitelj ne može vlastitom inicijativom (lat. *proprio motu*) ili na zahtjev države stranke glede zločina agresije koje je počinjeno na području države koja nije stranka Statuta ili počinjeno od strane državljanina čija država nije strana Statuta.

⁵⁴ Internet: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/otp/161114-otp-rep-PE_ENG.pdf (više o izvješću)

5. SUDBENOST DOMAĆIH SUDOVA KOD KAŽNJAVANJA MEĐUNARODNIH ZLOČINA

Kako navodi Degan (2011:526): „da bi se neki domaći sud proglasio nadležnim da sudi osobama okrivljenima za međunarodne zločine, nije dovoljno da je odnosna država postala strankom konvencije koja taj zločin zabranjuje“. To znači ako su u određenoj državi zakoni međunarodnog prava priznati kao primat nad nacionalnim zakonima ili to propisuje ustav, neovisni sud se može proglasiti nenadležnim ako za takvo djelo nije propisana kazna po nacionalnom zakonu.

Prema konvencijama o zaštiti ljudskih prava nitko se ne smije osuditi za čineve ili propuste koji u trenutku počinjenja nisu klasificirani kao kaznena djela (prema načelu: *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*), a sudci takve odluke strogo tumače kao opće načelo prava. Primjer takvog postupanja je članak 31. stavak 1. Ustava Republike Hrvatske koji: „Nitko ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je počinjeno nije bilo utvrđeno zakonom ili međunarodnim pravom kao kazneno djelo, niti mu se može izreći kazna koja nije bila određena zakonom. Ako zakon nakon počinjenog djela odredi blažu kaznu, odredit će se takva kazna.“⁵⁵ Za lakše postupanje, odgovarajuće konvencije propisuju obavezu država stranka da usklade svoje zakonodavstvo ili donesu nove zakone, za kažnjavanje zabranjenih djela.

Prva je u tome nizu bila Konvencija o ropstvu iz 1926, koja u članku 6. predviđa: „One visoke ugovorne stranke čiji zakoni ne sadrže adekvatne odredbe za suzbijanje povreda zakona i propisa da bi se pridao učinak ciljevima ove Konvencije, obvezuju se na poduzimanje neophodnih mjera kako bi se u slučaju tih povreda izriču stroge kazne.“ (Degan 2011: 526.) Nadalje, Ženevske konvencije iz 1949. godine o zaštiti žrtava rata predviđaju tipsku odredbu kojom se njihove stranke obvezuju: „da će poduzeti sve zakonodavne mjere potrebne radi utvrđivanja odgovarajućih kaznenih sankcija protiv osoba koje su počinile ili koje su izdale naredbu da se počini bilo koje od teških kršenja...“ (Degan 2011. 526.).

Država može u svoj kazneni zakon uvrstiti kaznena djela iz konvencija u kojima ona nije stranka, a posebno ona djela koja su zabranjena općim običajnim međunarodnim pravom. Kazneni zakoni pojedinih država imaju liste kaznenih djela koja su navode određena kaznena

⁵⁵ Ustav Republike Hrvatske (Narodne Novine 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00 28/01, 41/01, 55/01, 76710, 85710, 05/14)

djela u većem ili manjem opsegu. U kaznenom zakonu Republike Hrvatske iz 1997. godine u Glavi VIII. predviđaju se sljedeća kaznena djela: genocid; agresivni rat; zločini protiv čovječnosti; ratni zločin protiv civilnog pučanstva; ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika; ratni zločin protiv ratnih zarobljenika; protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja; protupravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na bojištu; nedozvoljena sredstva borbe; povredu pregovarača; grubo postupanje s ranjenicima, bolesnicima i ratnim zarobljenicima; neopravdanu odgodu povratka ratnih zarobljenika; uništavanje kulturnih dobara i objekata u kojima se nalaze kulturna dobra; zlouporabu međunarodnih znakova; međunarodni terorizam; ugrožavanje sigurnosti osoba pod međunarodnom zaštitom; uzimanje talaca; zlouporabu nuklearnih tvari; zlouporabu opojnih droga; rasnu i drugu diskriminaciju; uspostavu ropstva i prijevoz robova; mučenje i drugo okrutno, neljudsko ili ponižavajuće postupanje; međunarodnu prostituciju...(Degan 2011:527.).

Praksa država u kažnjavanju počinitelja zločina, nebitno radi li se o državnim dužnosnicima ili vojnicima rijetka je i nedosljedna. Promjenom ponašanja, odnosno dosljednim postupanjem takva država bi stjecala moralni ugled i vršila bi svojim činom pritisak na ostale države u ispunjavanju međunarodnih obaveza kod kažnjavanja takvih zločinaca, ujedno to bi bila i mjera prevencije najtežih i najbrutalnijih kršenja humanitarnog prava.

6. ZAKLJUČAK

Međunarodno kazneno pravo je grana prava koja se bavi ozbiljnim kršenjima međunarodnog mira i sigurnosti. U međunarodne zločine pripadaju genocid, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin, te zločin agresije. Definicije ovih zločina nalaze se u Statutima i Konvencijama. Za međunarodna kaznena djela odgovaraju pojedinci koji su ih počinili, te na tome počiva individualna odgovornost pojedinca koji je te zločine počinio. Kako bi se nečija odgovornost potvrdila, trebaju postojati tijela koja će voditi postupke protiv takvih pojedinaca, te su se tako počeli osnivati međunarodni kazneni sudovi.

Međunarodni kazneni sudovi su odvojeni od nacionalnih sudova i sude samo za međunarodne zločine. Nastavno tome, ponekad međunarodni sudovi prepuste određene slučajeve nacionalnim sudištima. Kod suđenja, međunarodni sudovi moraju poštivati načelo *nullum crimen sine lege*, što zapravo znači da bez krivnje nema ni kazne, a dalje i načelo *nulla poena sine lege*, prevedeno da osoba ne može dobiti kaznu za djelo koje nije ranije propisano kao takvo.

Danas postoji Međunarodni kazneni sud koji i dalje sudi pojedincima za međunarodne zločine, a nastao je na temelju dva ad hoc suda, a to su Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju i Međunarodni kazneni sud za Ruandu. Preteče ova dva navedena suda bili su Međunarodni vojni sud u Nürnbergu i Međunarodni vojni su za Daleki istok u Tokiju.

Međunarodni kazneni sud je nastao na temelju Rimskog statuta iz 1998. godine, a počeo je s djelovanjem 2002. godine. Njegovo sjedište je u Haagu u Nizozemskoj, a sudi sljedećim zločinima: genocid, zločin protiv čovječnosti, ratni zločini i zločini agresije. Sud ima pravo procesuirati pojedince čije su države postale stranke Statuta ili ako su države koje nisu stranke priznale nadležnost suda u određenom postupku. Međunarodni kazneni sud se suočava s izazovima poput nedostataka resursa i manjkom političke podrške, a njegova uloga i učinkovitost je predmet stalnih rasprava unutar međunarodne zajednice.

Završno, svrha kaznene odgovornosti pojedinca je zaštita ljudskih prava i jačanje međunarodnog humanitarnog prava, ali i sankcioniranja pojedinaca koji su počinili najteže zločine, kao i sprječavanje ponavljanja takvih zločina. Iako, nemoguće je očekivati da se zločini neće događati, jer dok god postoji čovjek, kao glavni faktor koji utječe na promjene u pravu, postojat će potreba za reguliranjem i nadogradnjom instituta ove grane prava.

LITERATURA

Knjige i znanstveni članci:

1. Andrassy Juraj, Bakotić Božidar, Seršić Maja, Vukas Budislav, Međunarodno pravo, 1. dio, Školska knjiga, 2010.
2. Bornkamm, Paul Christoph, Rwanda's Gacaca Courts – Between Retribution and Reparation, Oxford University Press, 2012
3. Degan, Vladimir Đuro, Međunarodno pravo, Školska knjiga, 2011.
4. DeGuzman McAuliffe, Margaret Crimes Against Humanity, Research Handbook on International Criminal Law, in Brown, Bartram, ed., Edgar Elgar Publishing, 2011.
5. Krapac, Davor, Međunarodno kazneno procesno pravo, Narodne novine, 2012.
6. Krapac, Davor, „Međunarodni kazneni sudovi“, Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti, br. 510/48, 2011.
7. Munivrana Vajda, Maja, „Etničko čišćenje kao oblik genocida? Hrvatsko zakonodavstvo i praksa u svjetlu međunarodnih izvora“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, sv. 61, br. 6, 2011.
8. Schabas, William Anthony, Genocide in International Law: The crimes of crimes, Cambridge University Press, 2000.
9. Seizović Z., „Zločini protiv čovječnosti. Pojam, bitni elementi i oblici prema Statutu i praksi Haškog tribunala“, u: Seizović Z. (ur.), Međunarodno javno pravo: zbirka eseja, Univerzitet u Zenici, 2008., str. 163.
10. Omerović, Enis, Grande, Andrea, „Zločini protiv čovječnosti: ka zaštiti humanosti i ljudskoga dostojanstva“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, sv. 59, br. 2, 2022.
11. Zakon o potvrđivanju Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda (NN 5/2001)

Dokumenti:

1. Internet:

https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/konvencija_o_spreccavanju_i_kaznjavanju_zlocina_genocida.pdf Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948.

2. Internet: [091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf \(icj-cij.org\)](https://www.icj-cij.org/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf) Konvencija o sprječavanju genocida, 2007.

3. Internet: [091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf \(icj-cij.org\)](https://www.icj-cij.org/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf) Konvencija o sprječavanju genocida, 2015.

4. Internet: [ODS HOME PAGE \(un.org\)](https://www.un.org/ods/homepage) Sustav dokumenata UN-a

5. Internet: [091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf \(icj-cij.org\)](https://www.icj-cij.org/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf) Rimski statut, 1998.

6. Internet: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf Statut ICTY, 1993

7. Internet: [941108_res955_en.pdf \(irmct.org\)](https://www.irmct.org/941108_res955_en.pdf) Statut ICTR

8. Internet: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf, Londonski sporazum, 1945

9. Internet: [Spisak presuda | Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju \(icty.org\)](https://www.icty.org/spisak-presuda), Popis presuda ICTY-a

Sudska praksa:

1. ICC, The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, ICC601/0460/06, Pre-Trial Chamber I, Decision on Confirmation of Charges, 29. siječnja 2007

2. ICC, The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, ICC601/0460/06, Trial Chamber I Judgement , 14. ožujka 2012.

3. ICTR, The Prosecutor v. Jean Paul Akayesu, Judgement, ICTR-96-04-T, 02. rujna 1998.

4. ICTR, Prosecutor v. Kambanda, ICTR 97-23-S, Judgement and Sentence, 4. rujna 1998.

5. ICTR, The Prosecutor v. Clément Kayishema and Obed Ruzindana, ICTR-95-1-T, Judgement, Pretresno vijeće, 21. svibnja 1999.

6. ICTR, Prosecutor v. Nyiramasuhuko et al., ICTR-98-42, Summary of Judgement and Sentence, 24. lipnja 2011.

7. ICTY, The Prosecutor v. Blaskic, IT-95-14-T, Trial Chamber Judgement, 03. ožujka 2000.
8. ICTY, Prosecutor v. Erdemović, IT-96-22-T, Presuda pretresnog vijeća, 29. studenog 1996.
9. ICTY, Prosecutor v. Furundžija, Presuda pretresnog vijeća, IT-95-17/1-T, 10. prosinca 1998.
10. ICTY, Prosecutor v. Galić, IT-98-29, 30. studenog 2006., Presuda žalbenog vijeća
11. ICTY, Prosecutor v. Gotovina and Markač, IT-06-90-A, Presuda žalbenog vijeća, 16. studenog 2012. 38
12. ICTY, Prosecutor v. Hadžihasanović and Kubura, Presuda žalbenog vijeća, IT-01-47, 22. travnja 2008
13. ICTY, Prosecutor v. Jelišić, IT-95-10, Presuda žalbenog vijeća, 05. srpnja 2001 18.
- ICTY, The Prosecutor v. Kunarac et al., Case No. IT-96-23/1-A, Judgement, 12. lipnja 2002
14. ICTY, Prosecutor v. Kunarac et al., Presuda pretresnog vijeća, IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, 22. veljače 2001.
15. ICTY, Third Amended Indictment, The Prosecutor v. Dragan Nikolić, IT-94-2, 31. listopada 2003.
16. ICTY, Prosecutor v. Mladić, IT-09-92, 22. studenog 2017., Judgement 22. ICTY, Prosecutor v. Dragan Nikolić, IT-94-2, Presuda pretresnog vijeća, 18. prosinca 2003.
17. ICTY, Prosecutor v. Orić, IT-03-68, 30. lipnja 2006, Presuda pretresnog vijeća
18. ICTY, Prosecutor v. Stakić, IT-97-24, 22. ožujka 2006., Presuda žalbenog vijeća
19. ICTY, The Prosecutor v. Duško Tadić, (IT-94-1), Decision on the Defense Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 02. listopada 1995.
20. ICTY, Prosecutor v. Duško Tadić, IT-94-1-T, Presuda pretresnog vijeća, 07. svibnja. 1997.
21. ICTY, Prosecutor v. Tadić, IT-94-1, Presuda žalbenog vijeća, 15. srpnja 1999.